

Tasavvuf

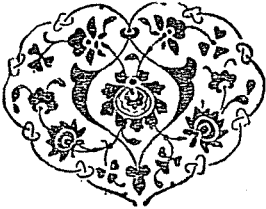
Zâhidlerin Tenkidi (İBN'ÜL CEVZİ)

TERCÜME:
Dr. Ahmed Subhi
FURAT

eytanın zâhidleri aldatışı, onların alimleri hakir görmeleri ve zemmetmeleri ile (de) olmaktadır. Zâhidler, maksat ameldir, derler. Alimlerin, şeriatın muhafazasındaki mevkiilerini ve nebiler mertebesinde bulduklarını bilmiş olsalardı kendilerini fasih kimseler yanında dilsizler, basiret sahipleri yanında körler gibi sayarlardı. Alimler (doğru) yolun delilleridir; halk onların arkasında yer alır. Bunların değersiz bile yalnız başına hareket edebilir. İki sahîh hadis kitabında Selh b. Sa'd'dan rivâyet olunmuştur: Hz. Peygamber —Allah ona selât-ı selâm etsin— Hz. Ali b. Ebi Tâlib'e —Allah ona rahmet etsin—: «Vallahi Allah'ın bir kimseyi senin ile hidâyete erdirmesi, senin için en güzel şeylerden daha hayırlıdır» demiştir.

Zâhidlerin âlimleri ayıplamaları arasında, âlimlerin, kendileri ile ilim tedrisine imkân buldukları bazı mübah şeylerde müsamahakâr oluşları (da) vardır. Meselâ onlar mal toplayanı ayıplarlardı. Eğer mübâhın mânâsını anlasalardı, fâilinin zemmedilme-yeceğini bilirlerdi. Şu kadar var ki mübâha yaşaymayan ondan daha iyidir. Gece namaz kılan kimsenin farzı yerine getirip uyuyan kimseyi ayıplaması yakışır mı? Muhammed b. Cafer el-Havîlânî'den bir isnadla rivâyet etmiştik. O, «Bana Abdullah el Havvâs —Hâtem'ul-Asamm'ın arkadaşlarından— anlattı» dedi ve ilâve etti: Hâtem el-Belhi ile birlikte Rey'e gittik. Yanında hac etmek için 320 arkadaşı vardı. Yünden cübbeler giymişlerdi. İçlerinden hiçbirinin elinde erzak çantası ve yiyecek yoktu. Dindar bir tüccarın evine gittik. O gece bize ziyafet verdi. Sabah olunca Hâtem'e: «Ey Ebû Abdurrahman bir isteğin var mı? Ben, bir fakihimizi ziyaret etmek istiyorum, o hastadır» dedi. Bunun üzerine Hâtem: «Sizin hasta bir fakihiniz varsa bu fakihin ziyareti edilmesi büyük bir hüsnü teveccühtür, ben de seninle geliyorum» dedi. Hasta olan Rey kadısı Muhammed b. Mukâtil idi. Ona Ebu Abdurrahman bize emret» dedi. Birlikte evinin kapısına geldiler. Karşlarına bir kapıcı dikilmişti. Hâtem'i bir düşüncedir aldı, «Allahım bir âlimin evi bu tarzda mı olacaktı» diyordu. İçeriye girmelerine müsaade etti, girdiler: Birdenbire geniş bir oda, güzel ev takımı, halı ve örtülerle karşılaştılar. Hâtem, düşünceli halde bakılmıştı. Nihayet Muhammed b. Mukâtil'in oturduğu yere girdiler. Birde ne görsünler, güzel bir yer halısı, kendisi onun üzerinde dinleniyor, başını ucunda bir yelpaze ve ayakta adamlar

var. Rey'li tüccar oturdu, Hatem ayakta kalmıştı. Muhammed b. Mukâtil ona eliyle oturmasını işaret etti. Hatem: «Oturmam» dedi.

İbn Mukâtil:

— Bir isteğin mi var, diyordu.

— Evet

— Nedir?

— Sana soracağım bir şey var.

— Öyleyse sor, deyince Hâtem:

— Halk oturma sorayım, dedi.

Bunun üzerine adamlarına emretti, kendisini kaldırdılar.

Hâtem:

— Bu bilginlerini nereden öğrendin? dedi.

— Bana kendilerine güvenilir önder kişilerden, yine kendilerine güvenilir kimseler anlattı.

— Onlar onu nereden öğrendiler?

— Tabiûn'dan,

— Tabiûn nesli nereden öğrendi?

— Hazreti Peygamberin (S.A.S.) sahabesinden,

— Hz. Peygamberin (S.A.S.) sahabesi kimlerden öğrendi?

— Hz. Peygamber'den (S.A.S.),

— Hz. Peygamber (S.A.S.) bunu nereden elde etti?

— Cibril'den; O'da aziz ve ulu olan Allah'tan.

— Peki Cibril aziz ve ulu Allah'tan Hz. Peygamber'e (S.A.S.), Hz. Peygamber (S.A.S.) sahâbesine, sahâbe tabiûna, tabiûn önder kimselere, önder kimseler güvenilir kimselere, güvenilir kimseler de size bu bilgileri kimler için ulaştırdılar? Bu bilgiler içerisinde, dünyada evi daha güzel, yatağı daha yumuşak, ziyneti daha fazla olanın aziz ve ulu Allah katında mertebesinin büyük olacağını işittiğin var mı?

— Hayır

— Peki nasıl işittin?

— Dünyada zâhidane hayat yaşayan âhireti özleyen, fakirleri seven ve âhireti için hazırlık yapmanın aziz ve ulu olan Allah katında mertebesi daha büyüktür ve o Allah'a daha yakındır, diye işittim.

— Sen kime uydun, Hz. Peygamber'e mi (S.A.S.), sahâbesine mi, onlardan sonraki tabiûn'a mı, izlerinde giden salih kullarına mı yoksa firavun ve Nemrut'a mı? Zira bu ikisi alçı ve tuğla ile ilk binayı yapanlardır. Ey kötü alimler, biliniz ki cahil olan kimse dünyaya sarılmıştır ve ona karşı arzudur. Böyle bir cahil «bu alim bu halde iken ben niye olmayayım» der.

Hâtem, onun yanından çıktı. Muhammed b. Mukâtil daha çok hastalanmıştı; kendisi ile Hâtem arasında cereyan eden bu hadisenin haberi Rey halkına ulaştı.

Hâtem'e «Kazvin'de Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisi bu alimden daha ileridedir» denildi. Hâtem ona gitti, yanına girdi. Yanında kendileri ile konuştuğu kimseler vardı. et-Tanâfisi'ye «Ey Muhammed b. Ubeyd —Allah sana rahmet etsin— ben yabancı birisiyim, bana dinimin başlangıcını ve namazımın anahtarını öğretmen için geldim. Namaz için abdest nasıl alayım? dedi, bunun üzerine et-Tanâfisi:

— Peki, memnuniyetle, ey köle içinde su olan bir kap getir, diye emretti. Köle, içinde su olan bir

kap getirdi. Muhammed b. Ubeyd üç defa abdest aldı ve sonra Hâtem'e et-Tanâfisi —Allah sana rahmet etsin— yerini verdiğim iyice tahakkuk etsin diye önünde abdest alayım» diyordu. Hâtem onun yerine oturdu ve abdest aldı. Yüzünü üç defa yıkadı, kollarına gelince dört defa yıkadı. Et-tanâfisi «israf ettin» dedi. Hâtem, niye israf etmişim, diyordu. Et-tanâfisi kollarını dört defa yıkadı, diye cevap verdi. Bunun üzerine Hâtem, subhanallah ben bir su kabında israf ettim, oysa sen gördüğüm bütün herşeyde israf ediyorsun, niye? diyordu. Et-tanâfisi onun bu sözde ne demek istediğini anladı ve kırk gün dışarıya çıkmadı.

Hâtem, Hicaz'a doğru yola çıkmıştı. Medine'ye gelince şehrin alimleri ile görüşmek istedi. Şehre girince «ey halk bu hangi şehirdir diye sordu.

— Hz. Peygamber'in (S.A.S.) şehridir.

— Hz. Peygamber'in (S.A.S.) kasrı nerede, gideyim de iki rekat namaz kılayım.

— Hz. Peygamber'in (S.A.S.) kasrı yoktu, onun sadece mütevâzi bir evi vardı.

— Peki ailesinin, arkadaşlarının ve hanımlarının köşkleri nerede?

— Onların da köşkleri yoktu, sadece mütevâzi evleri vardı.

— Peki şu halde bu Firavn'un şehri mi?

Halk Hâtem'i ayıpladı ve valiye götürüp «bu yabancı, bu şehir Firavn'un şehridir diyor» dediler. Vali «bunu niçin dedin» diye sordu. Hâtem «ey emir acele etme ben garip bir kimseyim, bu şehre girdim, hangi şehir olduğunu sordum, Hz. Peygamber'in (S.A.S.) şehridir dediler, Hz. Peygamber'in (S.A.S.) arkadaşlarının köşklerini sordum, onların sadece mütevâzi evleri olduğunu söylediler. Aziz ve ulu olan Allah'ın «sizin için Allah'ın Resûl'ünde güzel bir örnek vardır» (Kur'an, 33—21) buyurduğunu işittim, Siz kime uydunuz, Allah'ın Resûlüne (S.A.S.) mi yoksa Firavn'una mı?

Bilgisi ile iktifa edip, fazlahı farz kabul eden cahil zâhid tarafından alimlere karşı yapılmış hücumu zikretmişim, Fazlahın hoş karşılanmaması mübâhat; mübâha müsaade edilmiştir. (Zira) şeriat sonunda kınayacağı bir şeye müsaade etmez. Cehalet ne kötü şeydir. Bu zâhid onlara «Siz halkın size, uyması için elinizdekilerle iktifa etseniz» dese daha yakın bir halin ifadesi olurdu. Bu zâhid, Abdurrahman b. Avf'ın, Ez-Zübeyr b. Avvâm'ın, Abdullah b. Mes'ud'un —Allah hepsinden razı olsun— ve sahâbeden filân ve filânın büyük servetler bıraktığını duysaydı ne diyeceğini bilir miydin? Temim ed-Dâri bin dirheme bir yer almıştı, geceleri orada kalırdı.

Zâhide, âlimlerden bir şeyler öğrenmesi, öğrenmemişse susması farzdır. Mâlik b. Dinâr'a —Allah ondan razı olsun— dayanan bir hadis şöyledir: Şeytan, Kurrâ ile çocukların cevizlerle oynaması gibi oynar. Habîb el-Fârisî'ye dayanan diğer bir hadiste şöyle denilmiştir: Allah'a yemin ederim ki şeytan Kurrâ ile çocukların cevizlerle oynaması gibi oynar.

Kurrâ'dan maksat zâhidlerdir. Bu onların tanınmış eski bir ismidir.

Allah, doğruya muvaffak edendir. Rucû ve dönüş O'nadır.